Jutarnji list
SUBOTA, 26. 4. 2025.

Specijal Papa Franjo i poslije njega

Što je papa promijenio i koliko je u svojim nastojanjima bio radikalan

Glas protiv antihumanističkih politika 21. stoljeća

Konzervativni katolici inzistiraju na slici Franje kao ljevičara zbog njegova odbacivanja religijskog tradicionalizma, osude populističkih nacionalističkih političara i kritike neoliberalnog kapitalizma. Za predstavnike progresivnih crkvenih struja argentinski pontif jednostavno nije otišao dovoljno daleko

AFP

PIŠE: SLAVICA JAKELIĆ

Brojni komentatori ističu ovih dana značenje pape Franje kao prvog koji je na to mjesto izabran iz isusovačkog reda i s periferije katoličkog svijeta. Čitamo, tako, kako je Franjo u Vatikan donio iskustva religijske, kulturne, i političke povijesti "globalnog juga" i time pridonio decentralizaciji i deeuropizaciji Katoličke crkve, tako nužnoj jer je demografski centar katolicizma odavno premješten u zemlje Latinske Amerike, Afrike i Azije.

No, uz ovo decentralizacijsko značenje Franjina izbora, on sam od početka je inzistirao na jednoj drugačijoj, neelitističkoj viziji papinstva, suprotnoj ideji pape kao princa u crvenim cipelama, okićenim zlatnim križem. Umjesto da živi u Apostolskoj palači, Franjo je ostao u Domu sv. Marte, u kojem kardinali i inače odsjedaju, u stanu koji se nije previše razlikovao od ostalih. Franjin odmak od pompe papinskog položaja, njegovo neprihvaćanje rigidnih teoloških diskursa i njegov neformalni govor i toplina kojom je pristupao ljudima koje je susretao - sve to probudilo je nadu u katolicima koji su žudjeli za deklerikalizacijom Katoličke crkve ili se u njoj osjećali marginalizirani. Bila je to nada da će baš Franjo, bez obzira na svoje godine, moći pokrenuti drugačiju Crkvu, okrenutu kontekstualnoj teologiji i konkretnim pitanjima pravednosti i jednakosti; nada da će svećenik iz Buenos Airesa u Vatikan donijeti praksе i duboke uvide življene vjere koje je usvojio kroz svoja iskustva latinoameričkih crkvenih zajednica.

Panične prognoze

Unatoč svemu što je učinio ili počeo činiti, međutim, unatoč pokretanju sinodalnosti kao modela postojanja i življenja Crkve kroz zajedničku odgovornost i dijalog; unatoč važnim koracima koje je napravio da bi počeo rješavati skandale seksualnog zlostavljanja u Crkvi i uveo veću financijsku transparentnost u crkvenom djelovanju; unatoč značajnim reformama Rimske kurije koje je poduzeo u prvih devet godina svojeg pontifikata, analitičari, a i sami katolici ne slažu se u ocjeni onoga što je argentinski papa postigao. Ne tumače jednako radikalnost njegovih intervencija, niti jednako ocjenjuju implikacije koje će ove imati na crkvu kao organizaciju i katolicizam kao tradiciju.

Već samo neslaganje oko Franjina nasljeđa trebalo bi biti dovoljno da bi opovrgnulo panične prognoze konzervativnih teoloških i klerikalnih krugova koji su svaki Papin javni istup vidjeli kao izdaju crkvenog pravovjerja, kao prijeteći korak prema liberalizaciji Crkve i smanjenju autoriteta Vatikana. No, prema svemu sudeći, konzervativni ka-

tolici, a njima pripadaju i članovi sadašnje Trumpove administracije i američkog Vrhovnog suda, i dalje će, kao i dosad, inzistirati na slici Franje kao ljevičara zbog njegova odbacivanja religijskog tradicionalizma, osude populističkih nacionalističkih političara koji nemilosrdno zatvaraju vrata migrantima, i kritike neoliberalnog kapitalizam koji je vođen logikom opstanka najjačih.

Istovremeno, predstavnici progresivnih crkvenih struja koji su od njega očekivali jasan pomak naprijed u čitavom nizu pitanja, Papu će pamtiti po svojem razočaranju. Za njih je argentinski pontif bio neodlučan i nedovoljno hrabar: unatoč svojoj pastoralnoj otvorenosti prema, primjerice, članovima LGBTQ skupina i dozvoli za blagoslov istospolnih zajednica, unatoč, nadalje, nekim važnim koracima koje je u posljednje vrijeme napravio prema uključivanju žena u institucionalno odlučivanje u samom Vatikanu, za dio liberalnih katolika Franjo, jednostavno, nije otišao dovoljno daleko. Naprotiv, podržao je zabranu ženama da budu đakoni i svećenice, priznao da je i sam činio pogreške u rješavanju seksualnog zlostavljanja u Crkvi, odbacio mogućnost sakramenta braka za istospolne zajednice, a u jednom od tristo intervjua koje je dao (čak i neki komentatori njemu skloni kažu kako je ovih bilo previše) govorio je o tzv. "rodnoj ideologiji" kao distinktivno zapadnoj tvorevini i stoga nečem što se manifestira kao ideološka kolonizacija svijeta.

Neki analitičari crkve višeznačnost Franjinih intervencija i odluka objašnjavaju kao strategiju kojom je nastojao udovoljiti svim dijelovima Crkve. No, u ocjeni onoga što će nastaviti živjeti nakon Franje, čini mi se da interpretacije dvanaest godina njegovog papinstva zahtijevaju da se manje bavimo strateškim odlukama i stilom organizacijskog liderstva, a više odčitavanjem sadržaja njegovih nastupa i ideja koje je zastupao u svojim enciklikama.

Gledano iz ove perspektive, to što njegova radikalna otvorenost prema marginaliziranima u Crkvi nije bila popraćena radikalnim intervencijama u doktrinarnom smislu može se barem djelomice tumačiti kao izraz njegova fokusa upravo na pastoralno djelovanje Crkve, na evangelizaciju, a ne na doktrine i birokraciju. Kako je sam objasnio, i kao svećenik u Buenos Airesu i kao papa u Rimu, želio je biti pastor "koji ljude vodi kako bi im pokazao put, koji s njima živi da razumije njihovo iskustvo i koji iza njih stoji kako bi pomogao onima koji su zapeli na začelju". Sve vrijeme svojeg svećeništva i papinstva Franjo je tumačio, nastojao je "biti vjeran Bogu i Crkvi", ali isto tako "biti od pomoći katolicima i svim ljudima dobre volje". Možda najbolji sažetak Franjine pastoralnosti kao modela za Crkvu možemo prepoznati u izjavi Amerikanca Michaela Sennetta, transrodne osobe, kojeg je Papa prije nekoliko godina primio u privatnu audijenciju i u tom susretu zagrlio. Sennett je za američki National Catholic Reporter nedavno rekao da, unatoč onima koji kažu da Papa nije napravio dovoljno za članove LGBTQ zajednice i unatoč onima koji Papu kritiziraju već samo zato što je LGBTQ osobe primio i saslušao, za njega, Sennetta, papa Franjo bio je neizmjerno važan jer je Katoličku crkvu vodio "vlastitim primjerom" i tako i "u Crkvu i u moj život donio više nade i više ljubavi".

Fokus na sadržaj

Kad se, umjesto na menadžerski stil Pape, fokusiramo na sadržaj onog što je govorio, radio i pisao, onda istovremeno nezadovoljstvo i konzervativnih i progresivnih katolika njegovim odlukama prestaje biti pitanje Franjine strategije i postaje odraz jedne druge Papine osobine, a to je odbijanje uskih ideologija i kulturnih ratova. U ove potonje, koji se manifestiraju kao borbe oko moralnih vrijednosti što bi trebale voditi život pluralnih društava, u kojima sudjeluju, a nerijetko ih i predvode, baš katolici, desni i lijevi, od SAD-a do Hrvatske - tim i takvim kulturnim ratovima papa Franjo nije se htio priključiti jer su postali ogromna prepreka za produktivno, a često i pravedno rješavanje konkretnih problema u društvima, osobito rastućih ekonomskih nejednakosti.

Važno je prepoznati da je, u vremenima kojima dominiraju radikalne politike i ideologije, Franjina radikalnost bila baš u tome što na uskost ideologija i ideološki informirane teološke diskurse nije pristajao. Znao je iz iskustva da veze između ideologija i teologija prečesto podrazumijevaju upregnuće ovih potonjih u političke platforme, a javnu ulogu Crkve vidio je kao nešto šire od i nešto nesvedivo na političku moć ili dominaciju u društvu. Upravo suprotno, razumio je javnu ulogu Crkve kao nešto što treba izranjati iz njezina moralnog autoriteta. Kad bi se ovo shvaćanje javne uloge katoličke Crkve primijenilo praktično, ono bi, između ostalog, značilo da bi umjesto napora da regulira zakone i kontrolira javni diskurs, crkva svoje resurse trebala usmjeriti na ohrabrenje svim društvenim skupinama, religijskim i sekularnim, i svim političkim strankama, desnim i lijevim, da zajedno rade prema općem dobru.

Postoji i jedan drugi dar koji nam Franjo ostavlja u nasljeđe, a koji povezuje oba ponuđena tumačenja njegova fokusa na marginalizirane skupine,

U VREMENIMA KOJIMA DOMINIRAJU RADIKALNE POLITIKE I IDEOLOGIJE, FRANJINA RADIKALNOST BILA JE BAŠ U TOME ŠTO NIJE PRISTAJAO NA USKOST IDEOLOGIJA I IDEOLOŠKI INFORMIRANE TEOLOŠKE DISKURSE

a ne na doktrine, te odmak od ideološkog i trijumfalističkog kršćanstva i usmjeravanje Crkve prema dostojanstvu čovjeka i prema općem dobru - to su ideali i prakse kršćanskog humanizma.

U svojem videoobraćanju na susretu Pontifikalnog vijeća za kulturu 2021. godine, papa Franjo je rekao da, iako je pandemija covida razotkrila "sve slabosti modernog društvenog života", ona je isto tako obnovila u ljudima želju da se suoče s "fundamentalnim egzistencijalnim pitanjima, pitanjima o Bogu i o ljudskoj osobi". Stoga, kako je papa rekao tada, ono što svijet danas treba nije nova ekonomska agenda, nego "nova humanistička perspektiva".

Humanizam o kojem je Papa ovdje govorio svakako jest kršćanski humanizam, biblijski utemeljen i povezan s vrijednostima europskih tradicija klasičnog humanizma. No, dok Franjin humanizam počinje od središnje vrijednosti postkoncilskog katolicizma, inherentnom dostojanstvu svake ljudske osobe, Papa ga nedvosmisleno okreće prema humanističkim tradicijama drugih kultura te ga postavlja kao otvorenog za uvide iz tih kultura, s njima u dijalogu - s afričkom tradicijom "ubuntu" koja naglašava da ljudskost izranja iz solidarnosti s drugima, cjelovitom vizijom osobe u azijskim kulturnim i filozofskim stečevinama, antropološkim uvidima što izranjaju iz iskustava naroda Latinske Amerike.

Ova nova humanistička perspektiva kao nešto što izrasta iz kršćanstva, ali i iz kulture susreta i dijaloga s drugim religijskim i etičkim tradicijama afirmirana je u pastoralnom i javnom Franjinu djelovanju tijekom dvanaest godina njegova pontifikata te osobito u dvije enciklike, Laudato si i Fratelli tutti.

Neupitne vrijednosti

U prvoj enciklici koja, kako mi kolege iz Hrvatske kažu, kod nas nije dobila pozornost koju zaista zaslužuje, Franjo je postavio neodvojivost dostojanstva ljudske osobe od neupitne vrijednosti našeg planeta, tog "zajedničkog doma", a protiv ekonomske logike i konzumerizma koji dostojanstvo ljudskog rada svode na konstantni rast, a resurse planeta na oruđe kapitalističke proizvodnje. "Plač Zemlje" i "plač siromašnih", Franjo je nedvojben, uzrokovani su istim kapitalističkim, kolonijalnim svjetskim poretkom. No, nasuprot interpretacijama koji Laudato si vide kao dokaz da je Papa bio apsolutni (ili čak ideološki) protivnik kapitalizma, on sam jasno je negirao ovakva shvaćanja - Laudato si treba odčitavati kao utemeljenu u kršćanskom humanizmu koja ne dijeli baš ništa s kršćanskom legitimacijom bespoštednog kapitalističkog natjecanja što se događa na štetu ljudi i na štetu planeta. Za Franju su društvena i prirodna ekologija neraskidivo povezani, a Laudato si nudi humanističku viziju društvene solidarnosti i ekonomske pravde bez kojih ne može biti "cjelovitog ljudskog razvoja".

U njegovoj sjajnoj enciklici Fratelli tutti (čiji se rodno specifičan jezik tako lako mogao izbjeći!), humanistička vizija organizirana oko solidarnosti izrečena je osobito kao odgovor na tragedije pandemijskog iskustva. Kako se ovo ne bi ponovilo, trebamo se, kaže Franjo, okrenuti od svijeta kakav jest, rascjepkan i "lišen zajedničke vizije" za ljudsku obitelj, a prema svijetu u kojem sudjelujemo u "univerzalnoj težnji" za "zajednicom pripadanja i solidarnosti vrijednom našeg vremena, naše energije i naših resursa".

Franjini pozivi na dostojanstvo i solidarnost u ovoj enciklici nisu velika novost u kontekstu katoličke socijalne misli, no jesu direktni odgovor na antihumanističke politike 21. stoljeća, na nehumanosti nativističkih i populističkih nacionalizama, ravnodušnost kršćana prema patnji migranata nekršćana, na kulturu u kojoj starci i siromašni umiru sami u kaosu globalne pandemije. No, dok Franjo naglašava dostojanstvo svake osobe i solidarnost s najranjivijima među nama, on također prepoznaje i trajnu snagu pojedinih partikularnih identiteta. U enciklici Fratelli tutti Franjin humanizam je humanizam 21. stoljeća jer nije naivan, a nije naivan jer komplicira kako trebamo razmišljati o odnosu između etike identiteta i etike solidarnosti. Franjo odbacuje netolerancije što proizlaze iz nacionalističkih ideologija, ali on istovremeno afirmira i važnost pripadanja. Ako želimo rekonstituirati naš fragmentirani svijet u nešto što je cjelovitije i potpunije, kaže Papa, moramo biti solidarni s migrantima koji traže bolji život, ali ovo treba biti izraženo ne samo priznavanjem njihova prava na migraciju nego i oblikovanjem uvjeta za njihovo "pravo da ne emigriraju", da ostanu u svojim domovinama. Zapadna društva obvezna su "zaštititi, promicati i integrirati" migrante poštujući njihovo dostojanstvo, ali ovo također zahtijeva od nas da stvorimo svijet u kojem svi mi možemo "biti akteri u vlastitom iskupljenju". A ovo posljednje, Franjo ne dvoji, jest moguće samo ako svaka zemlja može "razvijati kapacitet za inovacije poštujući vrijednosti vlastite kulture". Nema dijaloga, nema solidarnosti, Franjo je jasan, ako ne znamo tko smo, ako ne volimo vlastitu zemlju, "vlastiti narod" i "vlastite kulturne korijene".

Dar koji će nam trebati

U najvećim izazovima našeg vremena, u raspravama o odgovornosti koju imamo jedni prema drugima u kapitalističkoj ekonomiji i prema "strancima" usred migrantskih kriza; u debatama koje vodimo o aspiracijama što će nam osigurati etički horizont u borbi za ekonomsku pravednost, rodnu i rasnu jednakost ili o humanom odnosu prema upotrebi tehnologija zasnovanih na umjetnoj inteligenciji, kršćanski humanizam koji izrasta iz Franjina pastoralnog djelovanja i iz njegovih enciklika dar je koji će nam trebati, u svoj radikalnosti svojih ideala i svojih praksi. ❑

PAPIN KRŠĆANSKI HUMANIZAM NE DIJELI BAŠ NIŠTA S KRŠĆANSKOM LEGITIMACIJOM BESPOŠTEDNOG KAPITALISTIČKOG NATJECANJA ŠTO SE DOGAĐA NA ŠTETU LJUDI I NA ŠTETU PLANETA

PREDSJEDNIČKI IZBORI
2., 3. i 4. SVIBNJA 2025.

Veleposlanstvo Rumunjske u Republici Hrvatskoj objavljuje da će se 2., 3. i 4. prosinca 2025. održati izbori za Predsjednika Rumunjske.

Glasačko mjesto u inozemstvu broj 100 bit će otvoreno u sjedištu Veleposlanstva Rumunjske u Zagrebu, Mlinarska cesta 43, kako slijedi:

- **petak, 2. svibnja 2025. od 07.00 do 21.00 h,**
- **subota, 3. svibnja 2025. od 07.00 do 21.00 h,**
- **nedjelja, 4. svibnja 2025. od 07.00 do 20.00 h.**

Rumunjski državljani koji žele iskoristiti svoje biračko pravo trebaju posjedovati valjanu rumunjsku identifikacijsku ispravu (osobnu iskaznicu ili putovnicu).

ALEGERI PREZIDENȚIALE
2, 3 și 4 MAI 2025

Ambasada României în Republica Croația anunță că în zilele de 2, 3 și 4 mai 2025 vor avea loc alegeri pentru Președintele României.

Secția de votare din străinătate numărul 100 va fi deschisă la sediul Ambasadei României la Zagreb, Mlinarska cesta 43, după cum urmează:

- **vineri, 2 mai 2025, între orele 07:00 – 21:00,**
- **sâmbătă, 3 mai 2025, între orele 07:00 - 21:00,**
- **duminică, 4 mai 2025, între orele 07:00 - 20:00.**

Cetățenii români care doresc să-și exercite dreptul la vot trebuie să dețină un act de identitate românesc valabil (carte de identitate sau pașaport).